

HASAN CEVDET EFENDİ (E. ALB. TEMİZKANLI)

Dr. Mürvet Mutlu KARAKAYA

Hasan Cevdet Temizkanlı, 1884 yılında İstanbul'da doğmuştur. Annesi Hatice Hanım, babası Osmanlı döneminin ilk Türk cerrahlarından Miralay Naim Bey'dir. Hasan Cevdet Efendi, 1904 yılında Harbiye Mektebi'ni bitirdikten sonra 3'üncü Ordu'ya sevk edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar geçen süreçte Selanik Jandarma Efrâd-ı Cedide Mektebi'nde muallimlik yapmasının yanı sıra çeşitli birliklerde görev almıştır. Yine bu dönemde katıldığı Trablusgarp Savaşı'nda esir düşerek Sicilya'ya gönderilmiştir. Yedi ay sonra serbest bırakılarak vatanına geri dönmüş ve İkinci Küçük Zabit Numune Taburu 2'inci Bölüğü'ne tayin edilmiştir. Seferberlik ilan edildiğinde bu birlik Depo Taburu'na dönüştürülmüş ve kendisi de 5'inci Depo Alayı'nın 13'üncü Tabur Kumandanı olmuştur. Hasan Cevdet Efendi'nin Çanakkale Savaşları'na katılması ve sonraki gelişmeler, geride bıraktığı günlüğünden takip edilebilmiştir. Günlükte yer alan bilgiler arşiv belgeleriyle karşılaştırıldığında savaşa dair notlarının neredeyse dakikası dakikasına doğru olduğu ortaya çıkmıştır.

Çanakkale Savaşları'nda 25 Nisan 1915'te başlayan kara çıkarmalarıyla muharebelerde farklı bir aşamaya geçilmiştir. Yaklaşık bir hafta süren kıyasıya çarpışmalardan sonra büyük kayıplar verilince ihtiyat birlikleri savaş alanına çekilmeye başlamıştır. Depo Taburları da bu amaçla kurulduğu için Üsteğmen (Mülazım-ı sâni) Hasan Cevdet Efendi bir grup askerle beraber Çanakkale Cephesi'ne çağırılmıştır. Bu dönemde 5'inci Depo Alayı'nın Edirne'de, 13'üncü Depo Taburu'nun Tekirdağ'da bulunduğu bilinmektedir. Ancak 11 Mayıs'ta, 250 askerle beraber hareket eden Hasan Cevdet Efendi önce trenle İstanbul'a gelmiş, buradan Yörük Vapuru ile Lapseki'ye ulaşmış ve 14 Mayıs'ta da Lapseki'den Akbaş'a geçilmiştir. Buradan dağıtım yapılması için önce Kabatepe'deki Tümen Karargâhına uğranmıştır. Dağıtımda, gruptaki herkes 14'üncü Alay'a verilmiştir. Hasan Cevdet Efendi, 14'üncü

Alay'ın 1'inci Tabur'unun 4'üncü Bölük Kumandanı olarak tayin edilmiştir. Bu dönemde 14'üncü Alay Kumandanı Yarbey Ali Rifat Bey ise de bir süredir Merkez Grup Kumandanlığını yürüttüğü için Binbaşı Mustafa Bey, vekâleten 14'üncü Alay Kumandanlığına getirilmiştir. 1'inci Tabur Kumandanı ise Kıdemli Yüzbaşı Ali Rıza Bey'dir. Alay, 5'inci Tümen'e bağlıdır.

Hasan Cevdet Efendi, geceyi misafir olarak Tümen Karargâhında geçirdikten sonra Gelibolu'ya varışının ertesi günü, 15 Mayıs'ta, savaş alanının ilk hattında bulunan alayına katılarak bölüğünü teslim almıştır. Bu tarihten de anlaşılacağı gibi Hasan Cevdet Efendi cepheye girdiğinde 1 Mayıs'ta düzenlenen ilk büyük Türk taarruzu gerçekleşmiş durumdadır. Bu taarruzun sonunda 14'üncü Alay birlikleri, Bombasirt ve Boyun noktasında, düşman ordusuna en yakın siperleri oluşturmuştur. Bu siperlerin önemi nedeniyle İngilizler, en şiddetlisi 9-10 Mayıs'ta olmak üzere, devamlı surette saldırı düzenlemektedirler. Örneğin; 9 Mayıs gecesi 14'üncü Alay, 200 zayıat vermiştir. Hasan Cevdet Efendi bu ortamda savaşa katılmış ve hemen ön cephede bulunan bölüğünü teslim almıştır. İlk olarak siperlerin güzel düzenlenmiş olduğu ve gözlem neferlerinin vazifelerini iyi yaptığı dikkatini çekmiştir. Ayrıca düşman siperleriyle aralarında 15 adımlık bir mesafe olduğunu ve düşmanın domdom kurşunu attığını belirtmesi, savaşın durumuna dair günlüğünde bulunan önemli notlar arasındadır.

Aynı gece gerçekleşen şiddetli İngiliz hücumuna 1'inci ve 2'nci Tabur askerleri o kadar iyi karşı koymuştur ki o günlerde Arıburnu Kuvvetleri Kumandanı unvanıyla bölgedeki bütün kuvvetleri yöneten 19. Tümen Kumandanı Mustafa Kemal, bu birliklerdeki subay ve erlerin yiğitlik ve fedakârlığını öven, onları tebrik eden bir yazı yayınlamıştır.

Hasan Cevdet Efendi'nin günlüğünde yazdığı gibi günler karşılıklı bombalar atılmak suretiyle topçu düellosu şeklinde, akşamları da piyadelerin çarpışmalarıyla geçerken Türk tarafı yine bir taarruz planlamıştır. 19 Mayıs taarruzu olarak adlandırılan bu hücumda 14'üncü Alay, Boyun noktası ve Mer-

keztepe'nin karşısında bulunan düşman siperlerini ele geçirmekle görevlendirilmiştir. Karşı tarafta ise Anzak askerleri, daha doğrusu Avustralya birlikleri bulunmaktadır. Emre göre hücum, sabaha karşı saat 3.30'da başlayacak, sessiz ve baskın tarzında gerçekleşecektir. Taarruz sırasında, 14'üncü Alay 1'inci Tabur kendi görev bölgesindeki bir düşman siperine girebilmiş ancak destek yeterli olmayınca siper tekrar Avustralyalıların eline geçmiştir. Hücum, genel olarak da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hasan Cevdet Efendi günlüğünde, bazı birliklerin ilerlemekte geç kaldığını ve bu sırada da hava aydınlanınca istenilen sonucun alınmadığını vurgulamıştır. Bu doğru tespitlerin yanı sıra bütün cepheye bakıldığında başarısızlığın nedeni; çok küçük bir alana, çok fazla sayıda birlik yığılması nedeniyle gürültü olması ve taarruzun baskın şeklinde gerçekleşmemesi olarak görülmektedir. Bu hücum sonucunda Hasan Cevdet Efendi'nin komuta ettiği 4'üncü Bölük'te 50 kişi yaralanmış, 9 şehit verilmiştir.

Taarruz sonucunda, 10.000 civarında Türk askeri ve yine en az bu sayıda İngiliz askeri kaybedilmiş, büyük bir zayıat oluşmuştur. Bu nedenle ateşkes görüşmeleri başlamış fakat bir yandan da çatışmalar devam etmiştir. Sonunda ateşkes tarihi 24 Mayıs olarak belirlenmiştir. Ateşkes sırasında ölü ve yaralıları toplanırken kurmaylar ve subaylar kıyafet değiştirerek keşif yapmaya, bilgi edinmeye çalışmışlardır. Hasan Cevdet Efendi'nin de günlüğünde bu güne dair notlar bulunmaktadır. İlk olarak denizde, biri nakliye biri kruvazör olmak üzere iki geminin sulara gömülmüş olduğunu görmüştür. Karada ise düşman ihtiyatlarının yeri tam olarak tespit edilememektedir. Ölü ve yaralı askerleri görünce Avustralyalılarla çarpıştıklarını anlamışlardır. Bunların üzerinde bulunan rozet, mektup gibi eşyalardan piyade, bahriyeli ve gönüllü olmak üzere üç farklı sınıf olduğu tespit edilmiştir. Hatta aralarında İzmirli Rumların olduğu da görülmüştür. Hasan Cevdet Efendi bunların manevi kuvvete sahip olmadığını, kıyafetlerinin Türklerden farklı olmadığını hatta bazılarının pek “kopuk” olduğunu yazmıştır. Çoğu Türkçe bilmekte, bazı subaylar çok iyi Türkçe konuşmaktadır. Ateşkes, 16.30'da bitince çatışmalar yine başlamıştır.

Savaşın bundan sonraki gelişiminde, ilk olarak 14'üncü Alay birlikleri tarafından gerçekleştirilen, sonra da bütün Gelibolu Cephesi'ne yayılan lağım savaşlarının başladığı görülmektedir. Bombasırı'nda 14. Alay'ın tuttuğu bölge Anzak siperlerine en yakın alanı oluşturduğu için bu savaş tekniği kullanılarak tünel kazmak suretiyle karşı tarafı havaya uçurmak ve siperleri ele geçirmek amaçlanmıştır. İlk defa açıkça Hasan Cevdet Efendi'nin günlüğünde yer alan bilgiye göre bölgede dört lağım kazılmıştır. Bunlardan ikisi karşı taraftan fark edilince kamufle adı verilen ve karşılık olarak açılan lağımlarla patlatılmıştır. Kalan iki lağımın da patlatılmaması için 29 Mayıs'ta bir taarruz planlanmıştır. Taarruzu gönüllü bir müfreze gerçekleştireceği için Hasan Cevdet Efendi 4'üncü Bölük'ü geri çekmiş, yerini gönüllülere bırakmıştır. Lağımlar patlatıldığında oluşan görüntü “önce göz kamaştırıcı kırmızı bir ışık, sonra buradan havaya püsküren küller ve simsiyah karanlık” olarak ifade edilmiştir. Hasan Cevdet Efendi'nin de “*küçük bir kıyamet*” olarak tarif ettiği bu büyük patlamadan sonra gönüllü-gönülsüz bütün askerler Anzak hattına girmiştir. Ancak, Anzakların çabuk toparlanmasıyla ihtiyat kıtaları hızlıca gelmeye başlamıştır. Makine ile atılan bombalar, gemi topları ve makineli tüfekler hepsi birden ateşe başlayınca artık siperlerde barınmak imkânsız hale gelmiştir. Bu sırada Hasan Cevdet Efendi ve gönüllü müfrezenin başındaki Subay Vekili Vasıf yan yana iken, makine ile atılan bombalardan birinin üzerlerinde patlamasıyla ikisi birden yaralanmıştır. Sargı mahalline geçerek yaralarını sardırılmışlardır. Hasan Cevdet Efendi hastaneye gitmek istememiş, siperdeki doktorun yanında dinlenmeye çekilmiştir.

Üsteğmen Hasan Cevdet Efendi, bu çarpışmadaki yararlıkları nedeniyle Harp Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Bu madalyayı almasına dair emir geldiğinde hissettiklerini “*Tuhaf, ben vazifemi yerine getirmekten başka bir şey yapmadım. Ne ise bir hatıra olarak kalır.*” sözleriyle not almıştır. Bu sözler Türk askerinin fedakârlığını ve mütevazılığını gösteren bir örnektir.

Bu son hücumdan sonra 14'üncü Alay'ın Bombasırı mücadelesi bitmiş ve 5'inci Tümen olarak bütün birlikler ihtiyata çekilmiştir. 14'üncü Alay

yerini 57'inci Alay'a bırakmıştır. Savaşın diğer zamanlarına göre nispeten daha sakin geçen Haziran ve Temmuz aylarında 14'üncü Alay, Ağıldere mıntıkasını korumakla görevlendirilmiş ve doğrudan Kuzey Grubu'na yani Esat Paşa'ya bağlanmıştır. Bu tarihlerde 1'inci Tabur Kumandanı da Reşit Bey olmuştur. Hasan Cevdet Efendi'nin bağlı olduğu 1'inci Tabur, yeni görev bölgesinde Çatlakdere'den Yayla Tepe'ye, Damakçılık'tan Halit ve Rıza Tepesi'ne uzanan bir alana yayılmıştır. Özellikle Hasan Cevdet Efendi'nin raporlarını Çatlakdere'den yazdığı bilinmektedir. 4'üncü Bölük, Şahin Tepe, Pilav Tepe, Keskin Tepe'de konuşlanmıştır. Mustafa Kemal'in başından beri üzerinde ısrarla durduğu bu görev bölgesinin önemi, 6 Ağustos'ta İngilizlerin yeni bir çıkarma harekâtına başlamasıyla anlaşılmıştır.

14'üncü Alay'ın 1'inci Tabur'u, 6 Ağustos günü Halit ve Rıza Tepesi'nde bulunmaktadır. Ancak 19'uncu Tümen'den bir tabur takviye olarak başka bir birliğe gönderilince Tümen Kumandanı olan Mustafa Kemal, kendi birliğine takviye istemiştir. Bunun üzerine Halit ve Rıza Tepesi'nde bulunan 1'inci Tabur, akşam saat yedide 19'uncu Tümen'in emrine girmek üzere yola çıkmıştır. 1'inci Tabur'un görev yerine ise 2'inci ve 3'üncü Taburlar gönderilmiştir. Bu görev değişimi sonucunda Hasan Cevdet Efendi'nin bölüğünü de içeren 1'inci Tabur, akşam saat dokuzda gerçekleşen büyük bir baskından kurtulmuştur. Ancak bu baskında diğer taburlar tamamen dağılmış, büyük bir kısmı esir alınmış veya şehit edilmiştir. Baskını yapan kolun yanı sıra çoğunluğunu Yeni Zelandalıların oluşturduğu İngiliz birlikleri, birkaç koldan yürüyüşe geçmiştir. Bu ilerlemenin amacı Conkbayırı'na ulaşabilmektir. İngilizler, bu sayede Boğaz'a hâkim olabilmeyi amaçlamışlardır. Bu amacı anlayan Mustafa Kemal, emrine girmiş olan 14'üncü Alay'ın 1'inci Tabur'unu derhal Conkbayırı'na doğru yola çıkarmıştır. Üsteğmen Hasan Cevdet'in komutasındaki 4'üncü Bölük ile 3'üncü Bölük, Düztepe'de bir çatışmaya girmiştir. Ancak Conkbayırı'ndaki durumun ciddiyeti üzerine bu bölüklere de derhal bölgeye ilerlemek üzere emir verilmiştir. Böylece 14'üncü Alay 1. Tabur, yanına takviye olarak verilen 72'nci Alay'dan iki bölükle beraber 7 Ağustos günü sabah yaklaşık saat 08.00'de Kurt Geçidi dahil olmak üze-

re Conkbayırı'nı tutmuştur. İlerleyen saatlerde önce 25'inci Alay, sonra 64'üncü Alay'ın gelmesiyle hat daha da kuvvetlenmiştir. Böylece bu birlikler, İngilizlerin 7 Ağustos'ta Conkbayırı'na ilerleme planını bozmuştur. Ancak ertesi gün, 8 Ağustos'ta, bir Yeni Zelanda taburu, küçük bir gözlem siperini işgal etmiştir. Siper küçük olsa da yerinin önemi nedeniyle bunun Hasan Cevdet Efendi'nin günlüğündeki yansıması *"düşman Conkbayırı'na taarruz ederek sırtı işgal etmiş ve İstanbul'un kilidini kırmıştır."* şeklinde olmuştur. Bu ifade hem İngilizler hem de Türkler için Conkbayırı'nın önemini göstermektedir. Benzer ifadeler, bölge komutanı Cemil Conk'un raporunda da yer almıştır. Çünkü İstanbul'a giden yolda Conkbayırı en önemli eşiktir. Ancak Hasan Cevdet Efendi bu satırları büyük ihtimalle akşam yazdığı için umutsuz değildir. Çünkü topçuların desteğiyle beraber 64'üncü Alayın iki taburu ve 14'üncü Alay'ın 1'inci Tabur'unun direnişiyle mevzi geri alınmıştır. Böylece 8 Ağustos'ta Yeni Zelandalı birliklerin bir boşluktan istifade ederek aldıkları bir siper geri alınarak İngilizlerin İstanbul'a ulaşma umutları bitirilmiştir. Buna rağmen gün içinde süngü süngüye çarpışma devam etmiştir. 9 Ağustos'ta Birinci Anafartalar Muharebesi, 10 Ağustos'ta ise *"süngü hücumu"* olarak adlandırılan son ve büyük bir hücumla İngiliz birlikleri Conkbayırı bölgesinden geri atılmıştır. Dört gün süren bu çarpışmalardan sonra Üsteğmen Hasan Cevdet'in bölüğünün mevcudu dörtte üç azalarak 224'ten 60'a inmiştir.

Son çarpışmadan sonra büyük zayıat veren 1'inci Tabur, 14'üncü Alay'a katılmak üzere Abdurrahman Bayırı'na gelmiştir. Alay bundan sonra ihtiyatta kalmıştır. Üsteğmen Hasan Cevdet, bazı komutan değişiklikleri nedeniyle 12 Ağustos - 4 Eylül arasında 1'inci Tabur Kumandanlığına vekâlet etmiştir. 1'inci Tabur 18 Ağustos'ta, Asmadere'de görevlendirilmiştir. Bundan sonra 14'üncü Alay birliklerinin fiilen savaşa girdiği tespit edilememiştir. Ancak Hasan Cevdet Efendi, 21 Ağustos'ta gerçekleşen İkinci Anafartalar Muharebesi'ni yakından takip etmiştir. Örneğin; *"Kitchener Ordusu"* veya *"Yeni Ordu"* isimleriyle anılan, sıkı bir disiplinle hazırlanarak Çanakkale'ye gönderilen birliğin Mestan Tepe ile Tuz Gölü arasından ilerleyişini izlemiştir. Bir asker olarak bu birliğin düzeni ve disiplini özel-

likle dikkatini çekmiştir. Muharebenin çok şiddetli geçtiğini “*Sanki cehennemdeyiz!*” sözleriyle ifade etmiştir. Çarpışmalar sırasında yanına bir obüs mermisi düşmüşse de kimse zarar görmemiştir.

Üsteğmen Hasan Cevdet Efendi, resmî tarihi 14 Eylül 1915 olan yüzbaşılığa terfi haberini savaş alanında 30 Eylül’de almıştır. Bu tarihlerde 14’üncü Alay’ın geri çekilme süreci başlamıştır. Çanakkale Cephesi’nde iken 4’üncü Tümen, 9’uncu Tümen, 16’ıncı Tümen ve 19’uncu Tümen’in emri altına giren 14’üncü Alay, savaş bölgesinden çıkarken aslı kuruluşuna dönerek 5’inci Tümen’e katılmıştır. Birlikler yürüyerek İstanbul’a gelmiştir. 31 Ekim 1915’te Kanlısırt’tan başlayan yürüyüş, 18 Ocak 1916’da İstanbul Maltepe’de bitmiştir.

Yüzbaşı Hasan Cevdet’in birliği Çanakkale Cephesi’ndeki görevini bitirmiştir. Ancak Birinci Dünya Savaşı devam etmektedir. Bu nedenle 5’inci Tümen bu defa Doğu Cephesi’nde görevlendirilmiştir. 14’üncü Alay bir hafta kadar İstanbul’da dinlendikten sonra tekrar yola çıkmış, 27 Ocak 1916’da Bitlis’e varmıştır. Hasan Cevdet Efendi cephede Ruslara karşı savaşırken gösterdiği hizmetler nedeniyle Gümüş Liyakat Muharebe Madalyası almıştır. Kafkas Cephesi olarak da anılan bu bölgede ayrıca Ermeni Harekâtı’na da katılmak üzere Bayezit’e gelmiştir. Burada emrine verilen küçük bir müfreze ile Müslüman göçmenlerin teşkilatı ve bazı işlerini düzenlemekle görevlendirilmiştir. Beş ay boyunca süren bu vazifeden sonra tekrar 14’üncü Alay’a katılmıştır.

Hasan Cevdet Efendi’nin bundan sonraki görev yeri Irak Cephesi olmuştur. Mondros Mütarekesi’nin imzalandığı gün 14’üncü Alay ile beraber esir düşmüştür. Yaklaşık sekiz ay Basra’da esarette kaldıktan sonra kaçarak Mardin’de bulunan 5’inci Tümen’e katılmayı başarmıştır. Daha sonra İstiklal Savaşı’nın cephelerindeki mücadeleler başlamıştır. Gaziantep ve Sakarya’da çarpışmıştır. Sakarya Savaşı sırasında Güzelce Kale mevkiinde yedi yerinden yaralandığı için hastaneye kaldırılmıştır. Hastanede kaldığı üç ay sırasında, 1 Eylül 1921’de binbaşı olmuştur. Ancak bu yaralanma sağ kulağında işitme kaybına yol açmıştır. Bu nedenle artık

geri hizmette bulunması tavsiye edilmiştir. Askerlik mesleğinin bu yeni sürecinde iken 21 Şubat 1927’de İstiklal Madalyası ile taltif edilmiştir. Ülkenin çeşitli bölgelerinde askere alma dairesi başkanlıklarında bulunduktan sonra 30 Ağustos 1929’da yarbay ve 30 Ağustos 1934’te albay olmuştur. Son görevi olan, 1’inci Tümen Askerlik Dairesi Başkanlığını yürütürken 29 Ağustos 1937’de emekli olmuştur. Emekliliğinden yirmi ay sonra 14 Nisan 1939’da vefat etmiştir. Kabri Zincirlikuyu Mezarlığı’ndadır.

Kaynakça

- ATASE Arşivi, ATA-ZB Kutu: 41, Gömlek:9, Belge No: 9-9a.
ATASE Arşivi, ATA-ZB Kutu: 41, Gömlek:10, Belge No: 10-28.
ATASE Arşivi, BDH Kls. 5316, Dos. H1, Fih. 001-001a.
ATASE Arşivi, BDH Kls. 4805, Dos. H5, Fih. 001-028.
ATASE Arşivi, BDH Kls. 4805, Dos. H6, Fih.001-28a, 001-030.
ATASE Arşivi, BDH Kls. 5315, Dos. 2, Fih. 010-001.
ATASE Arşivi, BDH Kls. 4798, Dos. 13, Fih. 2-4.
ATASE Arşivi, BDH Kls. 4568, Dos. 54, Fih. 001-48, 48a, 49, 49a, 50.
ATASE Arşivi, BDH Kls. 4805, Dos. H9, Fih. 001-015.
ATASE Arşivi, 14. Piyade Alayı Tarihçesi.
Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, Hasan Cevdet Temizkanlı Dosyası: Gümüş Liyakat Muharebe Madalyası Beratı.
Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, Hasan Cevdet Temizkanlı Safahat Cetveli.
Mutlu Karakaya Arşivi, Belge No: 2, Evlilik Akdi.
Mutlu Karakaya Arşivi, Belge No: 6, Muamelat-ı Zatiye Kaydı.
Mutlu Karakaya Arşivi, Belge No: 7, Sağlık Raporu.
Mutlu Karakaya Arşivi, Belge No: 8, İstiklal Madalyası Belgesi Kopyası.
Atatürk, Mustafa Kemal. *Arıburnu Muharebeleri Raporu*. Ankara: ATASE Yayınları, 2011.
Bean, Charles. *The Story Of Anzac*. V:2, Sydney: Angus and Robertson, 1941.
Karakaya, M. Mutlu. Çanakkale Savaşı'nda 14. Alay ve Mustafa Kemal Atatürk, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2019.
Karakaya, M. Mutlu. “8 Ağustos 1915 Tarihinde Conkbayırı'nda Türkler ve Yeni Zelandalıların Mücadelesi”. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2021, S:33; 93-122.
Tekşüt, İrfan ve Necati Ökse. *Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (04 Haziran 1915 – 09 Ocak 1916)*. C.V, K.III, Ankara: ATASE Yayınları, 2012.
Temizkanlı, Hasan Cevdet. *Kıyamet Koptuğunda: Hasan Cevdet Bey'in Çanakkale ve Doğu Cephesi Günlüğü*. Haz. Mutlu Karakaya, İstanbul: Yeditepe Yayın Yayınları, 2015.
Yiğitgüden, Ali Remzi; Saral, Muhterem; Hallı, Reşat. *Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi 25 Nisan 1915 – 04 Haziran 1915)*, C.V, K.II, Ankara: ATASE Yayınları, 2012.

Atıf

- Karakaya, Mürvet Mutlu. “*Hasan Cevdet Efendi (E. Alb. Temizkanlı)*”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8-), 2023.
- Mürvet Mutlu Karakaya, “*Hasan Cevdet Efendi (E. Alb. Temizkanlı)*”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8-), 2023.